

Puolustusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2023

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2023 (K 2/2024 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 20.9.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Karoliina Honkanen, puolustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Elina Saarimaa, puolustusministeriö
- ylimatemaatikko Minna Lehmuskero, sosiaali- ja terveysministeriö
- lääkintöneuvos Sari Raassina, sosiaali- ja terveysministeriö
- sektorin johtaja, eversti Niko Hölttä, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt.

(2) Vuosikertomuksen puolustushallintoa koskevassa osuudessa todetaan, että Venäjän hyökkäys Ukrainaun muutti Suomen ja Euroopan turvallisuusympäristöä perustavanlaatuisesti. Turvallisuuksitilanteen kehittyminen Euroopassa ja Ukrainassa käytävän sodan vaiheet ovat vaikeasti enustettavissa. Suomen lähialue on säilynyt sotilaallisesti rauhallisena ja välitöntä uhkaa ei arvioida olevan. Sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen ja poliittiseen painostukseen kuitenkin varaudutaan. Alueellisen koskemattomuuden valvonta ja turvaaminen sekä valmiuden ylläpito korostuvat. Lisäksi on varauduttava Ukrainassa käytävän sodan kaltaiseen tilanteeseen, jossa kriisin laajuus, pitkäkestoisuus ja moniulotteisuus haastavat puolustuskyvyn.

Valiokunnan lausunto PuVL 8/2024 vp

(3) Vuosikertomuksessa todetaan edelleen, että Suomen puolustuksen kehittämistä ovat ohjanneet vahvasti sotilaallisen toimintaympäristön muutos sekä Suomen sotilaallinen liittoutuminen Pohjois-Atlantin liiton jäsenyyden myötä. Nato-jäsenyys on sotien jälkeisen ajan suurin muutos Suomen puolustuksessa. Puolustusta yhteensovitetaan Naton prosesseihin ja toimintoihin sekä vastaamaan jäsenyyden mukanaan tuomiin vaatimuksiin.

(4) Valiokunta toteaa, että kiristyneessä turvallisuustilanteessa on entistä tärkeämpää varmistaa, että kansallisen puolustuksen vaatimat resurssit ovat riittävät suhteessa muuttuneeseen turvallisuusympäristöön. Suomen puolustusmenojen BKT-osuus on vuonna 2024 noin 2,4 prosenttia ja ensi vuonna noin 2,3 prosenttia bruttokansantuotteesta. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, huomioiden myös maavoimien tulevat mittavat kalustohankinnat, että vähintään Naton kulloinkin määrittämä minimitaso, nyt 2 prosenttia, saavutetaan myös tulevina vuosina. Valiokunta painottaa, että myös Naton jäsenenä Suomen tulee ylläpitää ja kehittää vahvaa omaa puolustuskykyä ja kehittää yleistä asevelvollisuutta sekä jatkaa kahden- ja monenvälistä puolustusyhteistyötä. Suomella tulee olla kyky toimia yhdessä keskeisimpien kumppanien kanssa niin normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissakin. Lisäksi valiokunta toteaa, että EU:n lyijyasetuksen voimaantulo ei saa heikentää reserviläisjärjestöjen ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä eikä harjoitustoimintaa.

Vuosikertomuksen vaikuttavuusarviointikriteerit

(5) Vuosikertomuksessa on vakiintuneeseen tapaan arvioitu puolustushallinnolle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumista. Arvioinnissa käytetty asteikko on seuraava: erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja välttävä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä asteikko on käytössä myös muiden hallinnonalojen vuosikertomuksissa muun muassa vertailtavuuden helpottamiseksi.

(6) Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka sai ensimmäistä kertaa kautta aikain arvosanan erinomainen. Vuosikertomuksessa arvosanaa perustellaan erityisesti Nato-jäsenyysprosessilla ja kansalaisten vankalla tuella harjoitetulle puolustuspolitiikalle. Lisäksi joulukuussa 2023 allekirjoitettiin DCA-sopimus Yhdysvaltain kanssa. Valiokunta toteaa, että tällä sopimusjärjestelyllä on Nato-jäsenyyttä merkittävästi täydentävä vaikutus.

(7) Toinen vaikuttavuustavoite oli ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky ja kyky sotilaallisen voimankäytön torjuntaan. Tätä kokonaisuutta arvioitiin vuosikertomuksessa arvosanalla hyvä. Vuosikertomuksessa todetaan, että toiminnan ja valmiuden taso on ylläpidetty korkeampana kuin vuosina ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Materiaalista suorituskykyä on turvattu kriittisen materiaalin hankinnoilla sekä Ukrainaan luovutettujen suorituskykyjen korvaushankinnoilla. Turvallinen yhteiskunta sekä varautuminen laaja-alaisen vaikuttamisen torjuntaan oli kolmas vaikuttavuustavoite, ja sille annettiin niin ikään arvosana hyvä. Neljäs ja viimeinen vaikuttavuustavoite oli kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen, ja tässä arvioitiin myös onnistutun hyvin.

Valiokunnan lausunto PuVL 8/2024 vp

Kriisinhallintaveteraanien tukitoimet

(8) Valiokunta on säännönmukaisesti pitänyt kannanotoissaan esillä kriisinhallintaveteraanien aseman parantamista (ks. esim. PuVL 4/2024 vp). Valiokunta toteaa, että asiasta on kirjaus myös hallitusohjelmassa: ”Hallitus saattaa Suomen kriisinhallintaveteraanien tukitoimet vastaamaan muiden Pohjoismaiden järjestelyjä. Nykyisiä kriisinhallintaveteraanien tukijärjestelyjä vahvistetaan kokoamalla olemassa olevat palvelut yhden luokun periaatteella yhteen (ns. kansallinen kriisinhallintaveteraanikeskus). Lakia tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä muutetaan siten, että se mahdollistaa hoidon saannin myös traumaperäisissä stressihäiriöissä (PTSD). Laista poistetaan kuuden kuukauden aikaraja, joka usein ajaa henkilöt hoidon ulkopuolelle. Veteraani- ja lottaperinnetyö järjestetään asiaa selvittäneen työryhmän raportin ehdotusten pohjalta”.

(9) Valiokunnan asiakokonaisuutta koskevien eri kuulemisten kautta on muodostunut käsitys siitä, että asiaa ei aktiivisesti edistä kukaan valtioneuvostossa. Sosiaali- ja terveysministeriö on vastuussa edellä mainittujen linjausten konkreettisesta toteuttamisesta ja rahoittamisesta, mutta ko. ministeriössä asiakokonaisuus nähdään pitkälti puolustuspoliittisena hankkeena. Puolustusministeriö taas katsoo, että on sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla viedä hankkeita eteenpäin.

(10) Valiokunta korostaa painokkaasti, että on molempien ministeriöiden vastuulla varmistaa, että hallitusohjelman mukaiset linjaukset etenevät. Puolustushallinnossa on käytännön asiaosaaminen, ja tätä osaamista on tarjottava sosiaali- ja terveysministeriön käyttöön, jotta linjausten toteuttamiseen saadaan vauhtia. Valiokunta huomauttaa, että kyse ei ole suurista menoeristä, vaan viime kädessä riittämättömästä poliittisesta ohjauksesta ja virkavalmistelusta. Puolustusvaliokunta esittää, että työhön osoitetaan selkeä vastuutaho johtamaan tätä uudistusta yli hallinnonalojen.

(11) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tiettyä positiivista kehitystä on tapahtunut. Puolustusministeriö on aloittanut kansallisen sotilaallisen kriisinhallinnan veteraaniohjelman 2024—2027 suunnittelun yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Lisäksi hallitus on budjettiriihessään 3.9.2024 myöntänyt sosiaali- ja terveysministeriölle 250 000 euron määrärahan kriisinhallintaveteraanienpalveluiden edistämiseen.

(12) Merkittävin epäkohta eri hankkeiden edistämisessä on valiokunnan mielestä se, että päätökset kriisinhallintakeskuksen perustamisesta antavat edelleen odottaa itseään. Valiokunta arvioi, että tällaisen keskuksen perustamisella olisi erittäin merkittävä ja laaja-alainen vaikutus kriisinhallintaveteraanien hyvinvointiin. Keskuksella voisi olla myös keskeinen rooli osaamisverkostojen vahvistamisessa alueilla.

Valiokunnan lausunto PuVL 8/2024 vp

Eduskunnan lausumat ja kannanotot

Asevelvollisten taloudelliset etuudet

HE 37/2007 vp - EV 110/2007 vp

(13) Eduskunta edellytti asevelvollisuuslakia koskevassa mietinnössään (PuVM 1/2007 vp), että hallitus ryhtyy toimiin varusmiespalvelusajan ottamiseksi huomioon eläkkeen määräytymisessä sekä kotiuttamisrahan maksamiseksi palveluksesta kotiutuville. Eduskunta edellytti lisäksi, että asevelvollisille kuuluvia taloudellisia etuuksia kehitetään edelleen.

(14) Saamansa selvityksen johdosta valiokunta toteaa, että asevelvollisten tiettyjä taloudellisia etuuksia, kuten esimerkiksi lomamatkojen korvaamista, on viime vuosina edistetty. Sen sijaan hankkeet kotiuttamisrahan palauttamisesta tai varusmiespalvelusajan mahdollisesta huomioimisesta eläkkeen määräytymisessä eivät ole edenneet. Näistä toimista päättäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

(15) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriössä ei ole viime vuosina tehty valmistelua varusmiespalvelusajan huomioon ottamiseksi eläkkeen määräytymisessä. Vuoden 2017 työeläkeuudistusta valmisteltaessa sosiaali- ja terveysministeriössä päädyttiin siihen, että varusmiesten eläketurvaa koskevia muutoksia ei tässä yhteydessä toteuteta. Syinä olivat etuudensaajien osalta arvioitu varsin pieni hyöty ja valtiolle aiheutuvat kustannukset.

(16) Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti on käynnistetty eläkeuudistukseen tähtäävät neuvottelut. Työryhmien työn määräaika on 31.1.2025. Saadun selvityksen mukaan työryhmien toimeksiantoon ei sisällynyt nimenomaisesti varusmiespalvelusajan huomioon ottamisen edistämistä eläkkeen määräytymisessä, mutta sitä ei ole poissuljettukaan neuvotteluista. Valiokunta katsoo, että näissä neuvotteluissa tulee tarkastella myös varusmiesten eläkekysymystä.

(17) Kotiuttamisrahan osalta sosiaali- ja terveysministeriö on vuonna 2023 arvioinut kotiuttamisrahan kustannusvaikutuksia. Kustannusvaikutukset riippuisivat olennaisesti valittavasta toteutustavasta. Jos kotiuttamisrahan määrä olisi 1 euro/suoritettu palveluspäivä, olisi varusmiehille maksettavan kotiuttamisrahan vuosikustannus kokonaisuutena noin 5 milj. euroa. Siviilipalvelusmiesten osalta kustannus olisi vuositasolla noin 370 000 euroa.

(18) Valiokunta korostaa, että asevelvollisuusjärjestelmän kehittäminen on keskeisen tärkeä osa Suomen puolustusjärjestelmää. Edellä mainittujen toimenpiteiden toteutus osoittaisi konkreettisesti vankan yhteiskunnallisen tuen asevelvollisuusjärjestelmän säilyttämiselle ja kehittämiselle. Lausuma on syytä pitää voimassa ja toteuttaa siinä määritellyt tavoitteet tämän vaalikauden aikana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

Valiokunnan lausunto PuVL 8/2024 vp

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.9.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jukka Kopra kok
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Mika Kari sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Hanna Räsänen kesk (osa)
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Savola